तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

तुलसीपुर, दाङ
लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

राजपत्र

खण्ड: ४, सख्या: १ प्रकाशित मिति: २०७८।०१।१७

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

भाग-१

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५
पहिलो सशोधन

स्थानीय राजपत्र

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका

तुलसीपुर, दाङ

लुम्बिनी प्रदेश, नेपाल

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५ पहिलो सशोधन

नगरसभाबाट पारित मितिः २०७५/१२/२७

पहिलो संशोधन मितिः २०७८/०१/१०

प्रस्तावनाः

नेपालको संविधानले आधारभूत र माध्यमिक तहको शिक्षाको सम्पूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई हस्तान्तरण गरेकाले तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र स्थापना भई सञ्चालन भैरहेका र हुने विद्यालय लगायत अन्य शैक्षिक संस्थाहरुको व्यवस्थापनमा सुधार गरी सबै बालबालिकाको विद्यालय शिक्षा पाउने मौलिक हकको सम्मान गदै उपमहानगरपालिकाभित्रका सबै बालबालिकाहरुको लागि क्रमशः अनिवार्य, निःशुल्क, गुणस्तरीय र जीवनोपयोगी विद्यालय शिक्षाको व्यवस्था गरी सक्षम नागरिकको माध्यमबाट राष्ट्र निर्माणको आधार तयार पार्न वान्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ (१), अनुसूची ८ र स्थानीय सरकार

सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ११ (ज) र २१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको नगरसभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद – १
(प्रारम्भिक)

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः**

(१) यस ऐनको नाम "तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको शिक्षा ऐन, २०७५" रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुलसीपुर उपमहानगरपालिका क्षेत्र भर लागु हुनेछ।

(३) यो ऐन राजपत्रमा प्रकाशन भएको मिति देखि प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषाः**

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,

(क) "प्राथमिक शिक्षा" भन्नाले प्रारम्भिक बालशिक्षा देखि कक्षा पाँचसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ

(ख) "आधारभूत शिक्षा" भन्नाले प्रारम्भिक बालशिक्षा देखि कक्षा आठसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ

(ग) "माध्यमिक शिक्षा" भन्नाले प्रारम्भिक बालशिक्षा देखि कक्षा बाह्रसम्म दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ

(घ) "नगरपालिका" भन्नाले तुलसीपुर उपमहानगरपालिका सम्झनुपर्छ ।

(ङ) "विशेष शिक्षा" भन्नाले दृष्टिविहीन वा बहिरा वा अटिज्म वा बौद्धिक अपाङ्गता वा सुस्त श्रवण वा अति अशक्त शारीरिक अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई छुटै समूहमा राखी विशेष रुपमा दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ ।

(च) "विद्यालय शिक्षा" भन्नाले आधारभूत र माध्यमिक दुवै शिक्षा सम्झनुपर्छ ।

(छ) "प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा" भन्नाले प्राविधिक ज्ञान सीप तथा विषय वस्तुको सिकाइ गरी प्रविधि र व्यवसायको शिक्षा प्रदान गर्न कक्षा नौ देखि कक्षा बाह्रसम्म वा दश कक्षा पछिको ३ (तीन) वर्षे पाठ्यक्रम अध्यापन गराइने शिक्षालाई सम्झनुपर्छ ।

(ज) "सामुदायिक विद्यालय" भन्नाले समुदायको पहलमा स्थापना गरिएको गैर नाफा मूलक र नेपाल सरकारबाट नियमित रुपमा अनुदान वा सहयोग वा समपुरक पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ । यो शब्दले धार्मिक विद्यालय (गुम्वा वा गुरुकूल वा मदरशा) समेतलाई जनाउनेछ ।

(झ) "संस्थागत विद्यालय" भन्नाले निजी पहलमा कानून बमोजिम सञ्चालन अनुमति प्राप्त विद्यालय सम्झनुपर्छ ।

(ञ) "सहकारी विद्यालय" भन्नाले सहकारी मूल्य, सिद्धान्तमा आधारित भई कम्तिमा २०० (दुई सय) शेयर सदस्य भएको, कुल पूंजीमा १ (एक) जना शेयर सदस्यको बढीमा १० (दश) प्रतिशतसम्म हिस्सा कायम भएको एवं बचत तथा ऋणको कारोबार नगर्ने र शेयर पूंजी तथा जगेडा कोषको लगानी हुने मूल आधारमा प्रचलित कानून बमोजिम स्वीकृत विनियम अनुसार शिक्षा सम्बन्धीमात्र कार्य गर्ने स्वीकृती पाई शिक्षालय वा विद्यालय सञ्चालन (दर्ता) अनुमति प्राप्त संगठित संस्था सम्झनुपर्छ ।

(ट) "कर्मचारी" भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक बाहेकका अन्य कर्मचारी सम्झनुपर्छ ।

(ठ) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम र निर्देशिकामा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनुपर्छ ।

(ड) "अनुमति" भन्नाले नेपाल सरकार वा उपमहानगरपालिकाले स्थायी स्वीकृति प्रदान गरी नसकेको कुनै तोकिएको ठाँउ वा क्षेत्रमा विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न दिएको स्थायी/अस्थायी स्वीकृतिलाई जनाउँछ ।

(ढ) "निशुल्क शिक्षा" भन्नाले तोकिएको शीर्षकहरुमा कुनै शुल्क लिन नपाउने गरी व्यवस्थापन गरिएको शिक्षा सम्झनुपर्छ । यो व्यवस्थाले नेपालको संविधानको धारा ३९ को उपधारा २ बमोजिम बालबालिकाको शिक्षाको लागि परिवारको दायित्व तोक्ने गरी उपमहानगरपालिकाले कानून बनाउन बन्देज लगाएको मानिने छैन ।

(ण) "आवासीय विद्यालय" भन्नाले नेपाल सरकार वा उपमहानगरपालिकाबाट आवासीय विद्यालयको रुपमा स्वीकृति प्रदान गरिएको विद्यालयलाई जनाउँछ ।

(त) "शैक्षिक गुठी" भन्नाले विद्यालय सञ्चालन गर्नको लागि कुनै संस्था वा व्यक्तिले नाफा नलिने उद्देश्यले स्थापना गरेको सार्वजनिक वा नीजि गुठी सम्झनुपर्छ ।

(थ) "स्थायी आवासीय अनुमति" भन्नाले विदेशी मुलुकले कुनै शर्त तोकी वा सो मुलुकमा स्थायी रुपमा बसोबास गर्न पाउने गरी नागरिकलाई उपलब्ध गराएको डाइभर्सिटी इमिग्रेन्ट

भिसा (डि.भी), परमानेन्ट रेजिडेन्ट भिसा (पी.आर.) वा ग्रीनकार्ड सम्झनुपर्छ र सो शब्दले नेपाली नागरिकलाई विदेशमा स्थायी रुपमा बसोबास गर्न दिइएको जुनसुकै नामको स्थायी आवासीय अनुमति समेतलाई जनाउँछ ।

(द) "प्रारम्भिक बालशिक्षा" भन्नाले ३ (तीन) वर्ष देखि ५ (पाँच) वर्षसम्मका बालबालिकाहरुलाई दिइने दुई वर्षे शिक्षा सम्झनुपर्छ ।

(ध) "शिक्षक छनौट समिति" भन्नाले स्वीकृत दरवन्दी तथा थप अनुदान राहत कोटामा करारमा शिक्षक नियुक्तिको सिफारिश गर्न गठन भएको नगर स्तरीय शिक्षक छनौट समिति लाइ सम्झनु पर्छ ।

(न) "समावेशी शिक्षा" भन्नाले दृष्टिविहीन, न्यूनदृष्टियुक्त, बहिरा, सुस्त-श्रवण, अटिज्म, बौद्धिक, शारीरिक वा अन्य अपाङ्गता भएका बालबालिकालाई नियमित शैक्षिक पद्दतिको अधिनमा रही सकेसम्म घर-परिवारबाट अलग नराखी दिइने शिक्षा सम्झनुपर्छ ।

(प) "शिशु स्याहार" भन्नाले ३ (तीन) वर्ष मुनिका बालबालिकालाई तोकिएको मापदण्ड बमोजिम उचित स्याहार सहित प्रदान गरिने विद्यालय बाहिरको सेवा सम्झनुपर्छ ।

(फ) "शिक्षा ऐन, २०२८" भन्नाले तत्काल कार्यान्वयनमा रहेको शिक्षा ऐन, २०२८ (संशोधन सहित) लाई सम्झनुपर्छ ।

(ब) "शिक्षा महाशाखा" भन्नाले तुलसीपुर उपमहानगरपालिका अन्तरगतको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद महाशाखालाई सम्झनुपर्छ ।

(भ) "कार्यपालिका" भन्नाले तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको नगरकार्यपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

(म) "स्थानीय शिक्षा अधिकारी" भन्नाले शिक्षा सेवाको रा.प.द्वितीय श्रेणी, उपसचिव(नवौं÷दशौंतह)पदका शिक्षा महाशाखा हेर्ने प्रमुखलाई सम्झनु पर्छ ।

#(म१) "शिक्षा महाशाखा प्रमुख" भन्नाले शिक्षा महाशाखामा कार्यरत शिक्षा सेवाको वरिष्ठतम कर्मचारीलाईसम्झनु पर्छ र स्थानीय शिक्षा अधिकारीले गर्ने सम्पूर्ण कामकाज शिक्षा महाशाखा प्रमुखले गरेकोमानिने छ ।

पच्छिेद-२

विद्यालयको स्थापना, कक्षा थप, समायोजन तथा सिकाइ केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था

३. **विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न अनुमति लिनु पर्नेः**

(१) कसैले विद्यालय खोल्न वा कक्षा थप गर्न चाहेमा तोकिएको पूर्वाधार पुरा गरी वडा समितिको सिफारिश सहित शैक्षिक शत्र सुरु हुनु भन्दा ४ (चार) महिना अगावै उपमहानगरपालिकाको शिक्षा महाशाखामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राप्त निवेदन उपर संघीय, प्रादेशिक र उपमहानगरपालिकाको कानून अनुसार उपमहानगरपालिकाको शिक्षा महाशाखाले आवश्यक जाँचवुझ गरी नगर शिक्षा समितिमा पेश गर्नेछ र उक्त विषयको प्रतिवेदनलाई राय सहित कार्यपालिकामा सिफारिश गर्नेछ ।

(३) शिक्षा समितिको सिफारिशलाई अध्ययन गरी कक्षा थप वा नयाँ विद्यालय सञ्चालन अनुमती दिने नदिने निर्णय कार्यपालिकाले गर्नेछ । अनुमति प्राप्त विद्यालयहरुलाई स्थानीय शिक्षा अधिकारीले तोकिए बमोजिमको ढांचामा प्रमाणपत्र दिनेछ ।

(४) उपदफा (१) र (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि नाफा कमाउने उद्देश्यले कम्पनीको रुपमा विद्यालय सञ्चालनको अनुमति दिइने छैन ।

(५) उपदफा (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिए पनि कुनै विद्यालयले कम्पनी खारेज गरी कानूनमा भएको व्यवस्था अनुसार शैक्षिक गुठी वा सहकारीमा रुपान्तरण हुन बाधा पर्ने छैन ।

(६) उपदफा (२) र (४) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि देहाएका विद्यालयलाई शैक्षिक गुठीको रुपमा सञ्चालन गर्न पाउने गरी अनुमति वा स्वीकृति दिइने छैन :

(क) सरकारी वा सार्वजनिक भवन वा सार्वजनिक जग्गामा भवन बनाई सञ्चालन भएका विद्यालय,

(ख) कुनै व्यक्ति वा संस्थाले विद्यालयको नाममा भवन वा जग्गा दान दातव्य दिएकोमा सो भवनमा वा त्यस्तो जग्गामा भवन बनाइ सञ्चालन भएको विद्यालय ।

७) संघीय तथा प्रादेशिक कानूनमा व्यवस्था भएको अवस्थामा बाहेक यस ऐन वा अन्य प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि शैक्षिक गुठी अन्तर्गत विद्यालय सञ्चालन गर्दा देहाय बमोजिम गर्नुपर्नेछ :

(क) शैक्षिक गुठी सञ्चालन गर्दा ट्रष्टीमा सार्वजनिक गुठी भए कम्तीमा ३० (तीस) जना र नीजि गुठी भए कम्तीमा ७ (सात) जना सदस्य भएको संगठित संस्था हुनु पर्ने

(ख) शैक्षिक गुठीको आय-व्ययका श्रेस्ता तोकिए बमोजिम तयार गरी मान्यता प्राप्त लेखा परीक्षकबाट लेखापरीक्षण गराउनु पर्ने,

(ग) शैक्षिक गुठीको तत्काल कायम रहेका ट्रष्टीले आफ्नो जीवन कालमै वा शेषपछि गुठीयारको रुपमा काम गर्ने आफ्नो उत्तराधिकारी तोक्न सक्नेछ । तर सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको हकमा त्यस्तो उत्तराधिकारी तोक्दा संघीय र प्रादेशिक कानूनमा व्यवस्था भएकोमा बाहेक उपमहानगरपालिकाको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।

(८) संघीय कानून अनुसार कुनै विदेशी शिक्षण संस्था संग सम्बन्धन गर्ने गरी नेपाल सरकारले विद्यालय खोल्न अनुमति वा स्वीकृति दिई सञ्चालन भएको विद्यालयको सञ्चालन संघीय कानून अनुसार हुनेछ तर ती विद्यालयको अनुगमन, निरीक्षण र आधारभूत तहको परीक्षार्थीको मूल्याङ्कन उपमहानगरपालिकाबाट हुनेछ ।

(९) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको योजना तर्जुमा सञ्चालन अनुमति र नियमन तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(१०) गैरनाफामुलक विशेष सेवा सुविधायुक्त संस्थागत विद्यालय, गैरनाफामुलक तथा सहकारीमा आधारीत विद्यालय लाई अनुमति दिदा पहिलो वर्ष कक्षा ०-५ (प्राथमिक तह), दोस्रो

वर्ष कक्षा ६-८ (आधारभुत तह), त्यस पछि प्रत्येक वर्ष एक कक्षा मात्र थप गर्ने गरी अनुमति दिन सकिने छ ।

(११) यस दफा सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४. **नविकरणको व्यवस्थाः**

(क) हरेक वर्षको शैक्षिक सत्र सकिनु अगावै संस्थागत तथा निजि विद्यालयहरुले आफुले सञ्चालन गर्ने कक्षारभर्ना योजना सहित शिक्षा महाशाखामा नविकरण गर्नु पर्नेछ ।

(ख) नविकरण शुल्क शिक्षा समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।

५. **विद्यालय खोल्नका लागि पूर्वाधार पुरा गर्नु पर्नेः**

(१) सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरुले पुरा गर्नुपर्ने पूर्वाधारहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ । प्रचलित कानून अनुसार तोकिएको पूर्वाधार तयार नहुँदासम्म विद्यालयहरुलाई सञ्चालनको अनुमति दिइने छैन ।

(२) यो ऐन जारी हुँदा सञ्चालनमा रहेका संस्थागत विद्यालयको पूर्वाधार तोकिएको अवधिभित्र पुरा गर्ने दायित्व सम्बन्धित विद्यालयको हुनेछ । तोकिएको अवधिमा पनि पूर्वाधार पुरा नगर्ने विद्यालयको सञ्चालन अनुमति रद्द हुनेछ ।

(३) सामुदायिक विद्यालयहरुको पूर्वाधार विकासमा सहयोग गर्ने दायित्व संघ, प्रदेश र उपमहानगरपालिकाको हुनेछ ।

६. **उपमहानगरपालिकाले विद्यालय सार्न वा समायोजन वा नाम परिवर्तन गर्न वा कक्षा स्थगन गर्न वा बन्द गर्न सक्नेः**

(१) सामान्यतया देहायको अवस्थामा विद्यालयहरु स्वतः समायोजन हुनेछन :

(क) दुई वा सो भन्दा बढि विद्यालयहरु वीचको पैदल दुरी सहज आवागमन सहित बढीमा ३० (तीस) मिनेट वा दुई किलो मिटरसम्म भई कक्षा ५ (पांच)सम्म सञ्चालन रहेको,

(ख) २ (दुई) वा सो भन्दा बढी विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिले आपसमा गाभेर सञ्चालन गर्ने निर्णयका साथ वडा समितिको सिफारिश सहित उपमहानगरपालिकामा निवेदन दिएमा,

(ग) कुनै पनि विद्यालयमा तोकिएको भन्दा कम विद्यार्थी भएमा तिनीहरुको शिक्षाको लागि उपमहानगरपालिकाले दफा ६ (१) बमोजिमको विद्यालयमा वा अन्य विद्यालयमा सबै विद्यार्थीहरुलाई अध्ययनको व्यवस्था मिलाएमा ।

(२) बिद्यार्थी संख्याको आधारमा वा विद्यालय नक्साङ्कनको आधारमा, विद्यालयमा कक्षा स्थगन वा बन्द गर्न आवश्यक देखिएमा शिक्षा समितिले कार्यपालिकामा सीफारिस गर्नेछ ।

(३) विद्यार्थी संख्या न्यून रही ३० (तीस) मिनेटको दूरीभित्र रहेका प्राथमिक तहका (१–५) कक्षाहरु १ वा १ भन्दा वढि शिक्षा समितिले स्थगन गर्न सक्नेछ । कक्षा स्थगन अस्थायी प्रकृतिको हुनेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम अन्य व्यवस्थाहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ।

७. **<u>आवासीय विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेः</u>**

(१) उपमहानगरपालिकाले नगर क्षेत्रभित्रका विकट र छरिएका ग्रामीण बस्तीहरुमा सञ्चालित दफा (५) को उपदफा (ग) बमोजिम समायोजन गरिएका विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी

तथा अनिवार्य आधारभूत शिक्षा सुनिश्चितताको लागि तोकिएको विद्यालयलाई आवासीय विद्यालयको रुपमा सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(२) यस्ता विद्यालयहरुमा तोकिए बमोजिमका विद्यार्थी तथा विद्यालय उमेर समूहका विद्यालय बाहिरका बालबालिकाहरुले निशुल्क आवासीय सुविधा सहित आधारभूत शिक्षा प्राप्त गर्नेछन् ।

(३) अनिवार्य तथा आधारभूत शिक्षाको पहुँच तथा गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्न तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाले समायोजन गरेका विद्यालयका बालबालिकालाई तोकिए बमोजिम यातायातको व्यवस्था गरी अन्य विद्यालयमा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

(४) यस दफा सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिय बमोजिम हुनेछ ।

८. **शाखा विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेः**

तोकिएको सीमा भन्दा कम विद्यार्थी सङ्ख्या भई कुनै सामुदायिक विद्यालय तत्काल अन्य विद्यालयमा समायोजन हुन सक्ने अवस्था नभएमा सो विद्यालयलाई वडाभित्रको वा नजीकैको कुनैमाध्यमिक विद्यालयको शाखा विद्यालयको रुपमा सञ्चालन हुने गरी उपमहानगरपालिकाले तोक्न सक्नेछ । यसरी तोकिएको विद्यालयको व्यवस्थापन समिति मातृ विद्यालयले तोके बमोजिम हुनेछ ।

९. **ठुला (मेघा) विद्यालय सञ्चालन गर्न सक्नेः**

(१) हाल सञ्चालनमा रहेका कुनै इच्छुक विद्यालयले दफा (४) मा उल्लेखित पूर्वाधारका अतिरिक्त निम्न बमोजिमका पूर्वाधार

र सर्त पुरा गरेमा उपमहानगरपालिकाले ठूला विद्यालयको रुपमा सञ्चालन गर्न तोकिए बमोजिम स्वीकृति दिन सक्नेछ :

(क) कम्तिमा २५०० (दुई हजार पांचसय) भन्दा बढी विद्यार्थी भएको,

(ख) न्यूनतम तहगत र विषयगत दरवन्दी भएको,

(ग) आधारभूत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षामा तोकिएको स्तर कायम गरेको तथा माध्यमिक शिक्षा परीक्षा र एस.इ.इ. परीक्षाको नतिजा राष्ट्रिय स्तरको भन्दा उच्च रहेको,

(घ) पर्याप्त जमिन तथा पूर्वाधार भएको वा विकास गर्न सकिने आधार भएको,

(२) यस्ता विद्यालयहरुलाई संघ वा प्रदेश वा उपमहानगरपालिकाले देहायका क्षेत्रमा थप लगानी गर्न सक्नेछः

(क) कक्षा कोठा, प्रयोगशाला र अन्य पूर्वाधार विकास तथा यातायात व्यवस्थापनमा,

(ख) विद्यार्थी सङ्ख्या र सञ्चालित कक्षा (सेक्सन समेत) को आधारमा थप विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन,

(ग) निशुल्क शिक्षा कार्यान्वयन तथा दफा ६ (१) बमोजिमको विद्यालय सञ्चालन नहुँदासम्म दफा (५) को उपदफा (१) ग बमोजिम समायोजन भएको विद्यालयका विद्यार्थीहरुलाई आवासको व्यवस्थाका लागि आवास भवन निर्माण तथा छात्रावास सञ्चालनका लागि अनुदान दिने,

१०. **सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सञ्चालन गर्न सक्नेः**

(१) उपमहानगरपालिकाले समुदायमा पुस्तकालय स्थापना र संचालन, साक्षरता, सीप विकास र निरन्तर सिकाइ तथा सचेतनामूलक कार्यहरु समेतको काम गर्न तोकिए बमोजिम सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको स्थापना र सञ्चालन गर्न सक्नेछ।

(२) सिकाइ केन्द्रका लागि तोकिएको मापदण्डमा आधारित भएर अनुदानको व्यवस्था गर्नेछ ।

११. **प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षा सम्बन्धीव्यवस्थाः**

(१) तोकिएको मापदण्डमा आधारित भई प्रारम्भिक बाल शिक्षा सञ्चालनको अनुमति सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिसमा नगर शिक्षा समितिले दिनेछ ।

(२) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा वा पूर्व प्राथमिक विद्यालयको अवधि २ (दुई) वर्षको हुनेछ ।

(३) ३ (तीन) वर्ष उमेर नपुगेका बालबालिकालाई प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रमा भर्ना गर्न तथा ५ (पाँच) वर्ष पुरा भएका बालबालिकालाई यस्ता केन्द्रमा राखिरहन पाइने छैन।

(४) सामुदायमा आधारित बाल विकास केन्द्र नजिकको विद्यालयलाई जिम्मेवार बनाई मातृ विद्यालयको रुपमा तोकिए बमोजिम सञ्चालन गरिनेछ ।

१२. **अनौपचारिक शिक्षा सम्बन्धी व्यवस्थाः**

(१) उपमहानगरपालिकाले आफ्ना नागरिकहरुको शिक्षा सम्वन्धी विविध आवश्यकता पुरा गर्न आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था

गरी विशेष शिक्षा, समावेशी शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा, दूर तथा खुल्ला शिक्षा र प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिमको तोकिए बमोजिम व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद-३

पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक शिक्षाको माध्यम र परीक्षा सम्बन्धी व्यवस्था

१३. पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) विद्यालयले संघीय र प्रादेशिक कानूनमा तोकिए बमोजिमको पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक अध्यापन गराउनुपर्ने छ ।

(२) स्थानीय पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक विकास र व्यवस्थापन तथा पाठ्यपुस्तकको उपलव्धता सम्बन्धमा अनुगमन लगायतका कामको लागि तोकिए बमोजिमको पाठ्यक्रम विकास तथा अनुगमन समिति रहनेछ ।

१४. थप पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामाग्री अध्यापन गर्न स्वीकृति लिनुपर्नेः

(१) कुनै विद्यालयले थप पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्न चाहेमा पाठ्यक्रम विकास केन्द्रमा सूचीकृत थप पाठ्यपुस्तक तथा पाठ्यसामग्री प्रयोगको लागि तोकिए बमोजिमको आधार र प्रकृया पुरा गरी स्थानीय शिक्षा अधिकारीबाट स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

(२) विद्यालयले अध्यापन गराउने ऐच्छिक विषयको स्वीकृति स्थानीय शिक्षा अधिकारीबाट लिनु पर्नेछ ।

१५. **शिक्षाको माध्यमः**

(१) विद्यालयमा शिक्षाको माध्यम नेपाली, अंग्रेजी वा दुवै भाषा हुन सक्नेछ । तर देहायको अवस्थामा शिक्षाको माध्यम निम्न बमोजिम हुन सक्नेछ ।

(क) प्राथमिक शिक्षा (कक्षा १-५) मातृ भाषामा दिन सकिनेछ,

(ख) भाषा विषय अध्यापन गराउँदा शिक्षाको माध्यम सोही भाषा हुनेछ,

(ग) शिक्षणको माध्यम सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ,

१६. **परीक्षाको सञ्चालनः**

(१) आधारभूत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा (कक्षा ८) नगर परीक्षा समितिले संचालन र प्रमाणिकरण गर्नेछ । कक्षा ५ (पांच) को अन्तिम परीक्षा तथा विभिन्न कक्षाको सिकाइ उपलब्धि परीक्षा तोकिए बमोजिम सञ्चालन हुनेछ ।

(२) माध्यमिक तह (कक्षा १०-१२) को परीक्षा संघीय तथा प्रादेशिक कानून अनुसार सञ्चालन हुनेछ ।

परिच्छेद-४

कार्यपालिका, नगर शिक्षा समिति, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, स्थानीय शिक्षा अधिकारी र वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार

१७. **कार्यपालिकाः**

(१) शिक्षा सम्बन्धीनीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा गर्ने,

(२) नीति तथा ऐन कार्यान्वयनको लागि नियमावली, निर्देशिका र कार्यविधि जारी गर्ने,

(३) शिक्षा सम्बन्धीवार्षिक, अल्पकालिन र दीर्घकालीन योजना स्वीकृत गर्ने,

(४) शिक्षा सम्बन्धीअन्य आवश्यक निर्णय गर्ने र निर्देशन दिने ।

१८. **नगर शिक्षा समितिः**

(१) नगर क्षेत्रभित्र संञ्चालन हुने विद्यालयको सञ्चालन र ब्यवस्थापनको लागि देहाय बमोजिमको नगरशिक्षा समिति रहने छ ।

(क) उपमहानगरपालिको प्रमुख वा निजले तोकेको कार्यापालिकाको सदस्य अध्यक्ष

(ख) नगर कार्यपालिकाको शिक्षा हेर्ने बिषयगत समितिको सदस्य –सदस्य

(ग) कार्यपालिका सदस्य मध्येबाट कार्यपालिकाले मनोनित गरेको एक जना –सदस्य

(घ) सामुदायिक विद्यालयको प्रतिनिधित्व हुने गरी विद्यालय ब्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष र प्रधानाध्यापक मध्येबाट उपमहानगरपालिकाको प्रमुखले मनोनित गरेको कम्तिमा एक जना महिला सहित तीन जना –सदस्य

(ङ) संस्थागत विद्यालयको छाता संगठनहरुमध्ये उपमहानगरपालिको प्रमुखले मनोनित गरेको एकजना –सदस्य

(च) नगर शिक्षा समितिले शिक्षाविद मध्येबाट मनोनयन गरेको एक जना –सदस्य

(छ) संघीय कानून अनुसार गठन भएको नगर स्तरिय शिक्षक महासंघको अध्यक्ष –सदस्य

(ज) कार्यपालिका वा नगरसभा सदस्य मध्येबाट उपमहानगरपालिकाको प्रमुखले मनोनित गरेको एकजना –सदस्य

(झ) कार्यपालिकाले मनोनयन गरेको शिक्षा विज्ञ सल्लाहकार १ (एक) जना –सदस्य

(ञ) उपमहानगरपालिकाको स्थानीय शिक्षा अधिकारी-सदस्यसचिव

(२) समितिका पदेन सदस्य बाहेक मनोनित सदस्यको कार्यकाल २(दुई) बर्षको हुनेछ ।

(३) मनोनित सदस्यहरु सकेसम्म समाबेशी र सकेसम्म१ (एक) जना अपांग हुनु पर्नेछ ।

(४) उपदफा (१) अन्तर्गत मनोनित सदस्यले र अन्य सदस्यले आफ्नो पदीय आचरण पुरा नगरेमा जुनसुकै समयमा पनि हटाउन वा वर्खास्त गर्न सकिनेछ तर त्यसरी हटाउन वा वर्खास्त गर्नु अघि मनासिब माफिकको स्पष्टिकरणको मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

(५) नगर सिक्षा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार यस ऐनको अन्यत्र लेखिए बाहेक देहाय वमोजिम हुनेछः

(क) शिक्षा सम्बन्धी नगर स्तरीय योजना तर्जुमा गर्ने,

(ख) सामुदायिक बिद्यालयलाई दिइने आर्थिक अनुदानको निर्धारण गरी कार्यपालिकामा सिफारिश गर्ने,

(ग) सामुदायिक विद्यालयहरुको लेखा परीक्षणका लागि लेखा परीक्षकको सूचीकृत गर्ने र पारिश्रमिक निर्धारण गर्ने,

(घ) संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त शिक्षक तथा कर्मचारी दरबन्दी बितरण र मिलान गर्ने, नगरभित्र शिक्षकको सरुवा र पदस्थापन गर्ने, प्रधानाध्यापकको नियुक्ति गर्ने ।

(ङ) विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई निर्देशन दिने,

(च) नगर शिक्षा समितिको अन्य काम कर्तव्य अधिकार र वैठक सम्बन्धीकार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१९. **प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतः**

(१) शिक्षा सम्बन्धीनीति, कानून र योजनाको मस्यौदा प्रस्ताव गरी कार्यपालिका र नगरसभामा पेस गर्न सुझाव दिने,

(२) शिक्षाका कार्यक्रमहरुको अनुगमन, निरीक्षण, समन्वय र निर्देशन गर्ने,

(३) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको शिक्षा सम्बन्धीअन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२०. **स्थानीय शिक्षा अधिकारीः**

(१) उपनगरपालिकामा शिक्षा सम्बन्धी शाखा वा महाशाखा प्रमुखको रुपमा एक स्थानीय शिक्षा अधिकारी रहनेछ । यो ऐनको अन्यत्र लेखिए बाहेक निजको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु देहाय बमोजिम हुनेछ :

(क) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, माध्यमिक शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुल्ला तथा वैकल्पिक शिक्षा, निरन्तर सिकाई, सामुदायिक सिकाई केन्द्र, धार्मिक विद्यालय, बिशेष शिक्षा र प्राविधिक शिक्षा तथा

व्यावसायिक तालिम सम्बन्धिनीति, मापदण्ड र योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन तथा नियमन प्रक्रिया तयार पारी नगर शिक्षा समितिमा पेस गर्ने,

(ख) नगरसभा, कार्यपालिका र नगर शिक्षा समितिको निर्णयहरु कार्यान्वयन गर्ने,

(ग) आधारभूत तहको परिक्षा सञ्चालन अनुगमन तथा व्यवस्थापन गर्ने,

(घ) नगर प्रमुखको निर्देशन र निर्णयहरु पालना र कार्यान्वयन गर्ने,

(ङ) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको निर्देशन र निर्णयहरु पालना र कार्यान्वयन गर्ने ।

(२) स्थानीय शिक्षा अधिकारीको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२१. **<u>वडा समितिः</u>**

(१) विद्यालय उमेर समूहका, विद्यालय बाहिर रहेका वालवालिकाको अभिलेख राखी विद्यालय पठाउन आवश्यक कार्य गर्ने,

(२) भर्ना अभियान सञ्चालन गर्ने,

(३) वडाभित्रका विद्यालयहरु बीच समन्वय गर्ने,

(४) विद्यालयलाई आवश्यक आर्थीक, भौतिक सहयोग गर्ने,

(५) वडा समितिका शिक्षा सम्बन्धीअन्य कामहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२२. **विद्यालय व्यवस्थापन समितिः** विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नको लागि प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति हुनेछ ।

(१) सामुदायिक विद्यालयको व्यवस्थापन समिति

(१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहनेछः–

(क) अभिभावकले आफूहरुमध्येबाट छानी पठाएका कम्तीमा २ (दुई) जना महिला सहित ४ (चार) जना – सदस्य

(ख) नगर प्रमुखले मनोनित गरेको स्थानीय समाजसेवी सहित १ (एक) जना महिला पर्ने गरी २ (दुई) जना – सदस्य

(ग) सम्बन्धित वडा अध्यक्ष वा वडा समितिले तोकेको सो समितिको सदस्य १ (एक) जना – सदस्य

(घ) विद्यालयका संस्थापक, स्थानीय बुद्धिजिवी, शिक्षा प्रेमी, विद्यालयलाई उल्लेख्य सहयोग गरेका स्थानीय व्यक्तिहरु मध्येबाट विद्यालय ब्यवस्थापन समितिले मनोनीत गरेको १ (एक) जना महिला सहित दुईजना –सदस्य

(ङ) विद्यालयका शिक्षकले आफूहरु मध्येबाट छानेको १ (एक) जना – सदस्य

(च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक – सदस्य सचिव

(२) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको लागि अभिभावकको भेलाले उपदफा (१) को खण्ड १ (क) अनुसारका सदस्यहरु छानेको मितिले ७ (सात) दिनभित्र वि.व्य.स.

को पहिलो बैठक बसी उपदफा (१) को खण्ड १ (घ) अनुसारको सदस्यहरु मनोनयन गरिसक्नु पर्नेछ ।

(३) खण्ड (२) अनुसार सदस्य मनोनयन गरेको मितिले १५ (पन्द्र) दिनभित्र वि.व्य.स. को दोस्रो बैठक बसी उपदफा (१) को खण्ड (१) को (क) बमोजिमका सदस्यहरुले आफूहरु मध्येवाट वि.व्य.स. अध्यक्ष छान्नु पर्नेछ ।

(४) खण्ड (३) बमोजिम बैठक बसी अध्यक्ष छनोट गर्न नसकेमा खण्ड (३) बमोजिम तोकिएको समय वितेको ५ (पांच) दिनभित्र सो व्यहोरा प्रधानाध्यापकले नगर शिक्षा समितिमा प्रतिवेदन सहित पेश गर्नु पर्नेछ । सो प्रतिबेदन प्राप्त भएपछि उपरोक्त खण्ड (१) को (क) बमोजिमका सदस्यहरु मध्येवाट नगर शिक्षा समितिले अध्यक्ष मनोनयन गर्नेछ।

(५) प्राविधिक र व्यावसायिक विषयमा अध्यापन वा तालिम गराइने माध्यमिक विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा नगरपालिका क्षेत्रभित्रका सम्बन्धित बिषय तथा व्यवसायसंग आवद्धहरुमध्ये नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेको बढीमा २ (दुई) जना थप सदस्य रहनेछन्।

(६) विशेष शिक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयको व्यवस्थापन समितिमा कम्तीमा २५% (पच्चिस प्रतिशत) सदस्यहरु अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अभिभावकहरु रहनेछन्।

(७) व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरुको योग्यता र गठन सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए वमोजिम हुनेछ।

(८) शैक्षिक गुणस्तर वृद्दि गर्न आवस्यक व्यवस्था मिलाउनुका अतिरिक्त सामुदायिक विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम, कर्तव्य, अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ।

(क) विद्यालय सञ्चालनको लागि प्राप्त साधन स्रोतको परिचालन प्रचलित कानून अनुसार गर्ने,

(ख) विद्यालयको चल, अचल सम्पत्तिको लगत राख्ने, राख्न लगाउने र सुरक्षा गर्ने,

(ग) विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धमा हुने महत्वपूर्ण विषयमा सम्बन्धित वडा कार्यालयसँग समन्वय गर्ने

(घ) विद्यालयमा कायम रहेका दरवन्दीलाई तोकिए बमोजिम बिषय परिवर्तन गर्नुपर्ने भएमा औचित्य सहित नगर शिक्षा समितिमा सिफारिश गर्ने,

(ङ) तोकिए बमोजिम अन्य कार्यहरु गर्ने,

२. **संस्थागत विद्यालयको व्यवस्थापन समितिः**

(१) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन गर्नका लागि प्रत्येक विद्यालयमा एक विद्यालय व्यवस्थापन समिति रहने छ –

(क) विद्यालयको सिफारिशमा नगर शिक्षा कार्यालयबाट मनोनित भएका व्यक्ति –अध्यक्ष

(ख) अभिभावकहरु मध्येबाट विद्यालय व्यवस्थापन समितिले मनोनित गरेको १ (एक) जना –सदस्य

(ग) स्थानीय शिक्षा प्रेमी वा समाजसेवीहरु मध्येवाट वडा समितिको सिफारिसमा नगरप्रमुखले मनोनित गरेको १ (एक) जना महिला सहित कम्तिमा २(दुई) जना –सदस्य

(घ) नगर शिक्षा प्रमुखले तोकेको सो कार्यालयको एक जना प्रतिनिधि –सदस्य

(ङ) सम्बन्धीत विद्यालयको शिक्षकहरुले आफूहरु मध्येबाट छानी पठाएको १ (एक) जना शिक्षक –सदस्य

(च) विद्यालयको प्रधानाध्यापक –सदस्य सचिव

(२) उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिमको व्यक्ति सिफारिश गर्दा सम्बन्धित विद्यालय कम्पनी अन्तरगत सञ्चालित भए कम्पनीको शेयर सदस्य मध्येबाट र सहकारी अन्तरगतबाट सञ्चालित भए सहकारीको शेयर सदस्य मध्येबाट सिफारिश गर्नु पर्नेछ।

(३) शैक्षिक गुठी अन्तर्गत सञ्चालन भएका विद्यालयको सञ्चालन, रेखदेख र व्यवस्थापन सम्बन्धीव्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(४) संस्थागत तथा सहकारी विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिन हुनेछः-

(क) विद्यालय सञ्चालनको लागि साधन र स्रोतको प्राप्ति र परिचालन गर्ने,

(ख) विद्यालयको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था गर्ने,

(ग) अध्यापन अनुमति पत्र लिई प्रचलित कानून बमोजिम शिक्षक पदको लागि उम्मेदवार हुन योग्यता पुरा गरेका व्यक्तिलाइ शिक्षक पदमा नियुक्ति गर्ने,

(घ) नेपाल सरकारले तोकेको न्यूनतम तलव स्केलमा नघटाइ शिक्षक तथा कर्मचारीलाइ तलव दिने,

(ङ) शैक्षिक सत्र शुरु हुनु भन्दा कम्तिमा २ (दुई) महिना पहिले आगामी शैक्षिक सत्रको लागि शुल्क प्रस्तावगरी नगर शिक्षा महाशाखाको कार्यालयमा पेशगर्ने।

(५) दफा २२ (१) र (२) बमोजिम छानिएका वा मनोनित अध्यक्ष वा सदस्यको पदावधि ३ (तीन) वर्षको हुनेछ। त्यस्ता अध्यक्ष वा सदस्यले आफ्नो पद अनुसारको आचरण नगरेको देखिएमा तोकिएको निकाय वा अधिकारीले निजलाई जुनसुकै बखत पदबाट हटाउन सक्नेछ। तर त्यसरी पदवाट हटाउनु अघि आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मौका वाट बञ्चित गरिने छैन।

(६) विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अन्य काम कर्तव्य अधिकार र बैठक सम्बन्धीकार्यविधि तोकिए बमोजिन हुनेछ ।

२३. <u>विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सकिने:</u>

(१) कुनै विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले तोकिएको जिम्मेवारी पुरा गर्न नसकेको निष्कर्ष सहितको प्रतिवेदनको आधारमा सम्बन्धित वडा समितिले सिफारिस गरेमा नगर शिक्षा समितिले छानविन गर्दा सो सिफारिस प्रमाणित भएमा त्यस्तो विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन गर्न सक्नेछ। तर त्यसरी विघटन गर्नु अघि विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई आफ्नो सफाइ पेश गर्ने मनासिब माफिक मौका दिनु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम विद्यालय व्यवस्थापन समिति विघटन भए पछि अर्को विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म वा अन्य कुनै कारणले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन नभएसम्म विद्यालय व्यवस्थापन समितिको काम गर्न नगर

शिक्षा समितिले ३(तीन) सदस्यीय अस्थायी विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्नेछ।

२४. **विद्यालय सञ्चालन कार्यविधिः**

(१) यो ऐन र प्रचलित कानूनको अधिनमा रही प्रत्येक विद्यालयले आफ्नो लक्ष्य, मूल्य, मान्यता,सञ्चालन प्रक्रिया, शिक्षक, कर्मचारी, अभिभावक तथा अन्य सरोकारवालाहरुको आचार संहिता, शिक्षक कर्मचारी, अभिभावक, विद्यार्थी र अन्य सरोकारवालाको जिम्मेवारी, कर्तव्य र दायित्व तथा विद्यालय सञ्चालन विधि र प्रक्रिया लगायत अन्य सान्दर्भिक विषयवस्तु समावेश गरिएको विद्यालय सञ्चालन विनियम, अभिभावक भेलाबाट पारित गरी नगर शिक्षा समितिबाट स्वीकृत गराइ कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ।

(२) विद्यालय सञ्चालन विनियम अनुसार विद्यालय सञ्चालन गर्नु व्यवस्थापन समिति, प्रधानाध्यापक लगायत अन्य सबैको कर्तव्य हुनेछ।

(३) विद्यालय सञ्चालन विनियम सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद-५

आर्थिक प्रबन्ध, सहायता र छुट

२५. **नगर शिक्षा विकास कोषः**

(१) सामुदायिक विद्यालयको सञ्चालन र व्यवस्थापन तथा ऐनको अन्य व्यवस्था कार्यान्वयनका लागि तुलसीपुर उपमहानगरपालिका अन्तर्गत नगर शिक्षा विकास कोष रहनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायका रकमहरु रहनेछन् :–

(क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ग) नगरपालिकाबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(घ) संस्थागत विद्यालयको वार्षिक आम्दानी मध्ये तोकिए बमोजिमको रकम,

(ङ) सहकारी विद्यालयबाट प्राप्त हुने सो विद्यालयको कुल नाफाको तोकिए बमोजिमको रकम,

(च) दफा (३२) को उपदफा (४) बमोजिम संस्थागत विद्यालयबाट प्राप्त रकम,

(छ) चन्दा, दान, दातव्यबाट प्राप्त रकम,

(ज) शिक्षा सम्बन्धी करको व्यवस्था बापत प्राप्त हुने रकम,

(झ) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम ।

(३) अनुदान वा अन्य रुपमा कोषमा प्राप्त हुने स्रोतमा उल्लेखित शर्त बमोजिमको शिर्षकमा खर्च हुने बाहेकको नगर शिक्षा विकास कोषमा प्राप्त हुने रकमबाट नगर शिक्षा विकास अक्षय कोष स्थापना गर्नु पर्नेछ । कोषमा प्राप्त हुने रकम सर्ब प्रथम नगर शिक्षा विकास कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ र नगर शिक्षा विकास कोषमा खर्च नभई बांकी भएको रकम मात्र नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषमा रकम जम्मा भई सके पछि अक्षय कोषबाट रकम निकाल्न पाईने छैन अक्षय कोष

क्रमसः बृद्धि हुदै जानेछ । अक्षय कोषको ब्याज आम्दानीबाट उपदफा (४) बमोजिम खर्च गर्न पाईनेछ ।

(४) नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषको रकम स्वतन्त्र सूचनाको प्रतिस्पर्धा आधारमा धेरै ब्याज प्राप्त हुने "क" बर्गको बैंकमा जम्मा गर्नु पर्नेछ र अक्षय कोष बापत प्राप्त हुने बार्षिक ब्याज रकमको २० % (बीस प्रतिशत) रकम पूनः नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ र बांकी ८० % (असी प्रतिशत) रकम तोकिए बमोजिम कार्यक्रम बनाई सामुदायिक विद्यालयहरुको शैक्षिक विकास कार्यक्रममा उपयोग गर्नु पर्नेछ ।

(५) नगरको सामुदायिक विद्यालयहरुको शैक्षिक विकासमा खर्च गर्ने गरी नगर शिक्षा विकास कोष तथा नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य ब्यवस्था तोकिए बमेजिम हुनेछ ।

(६) नगर शिक्षा विकास कोष तथा नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषको खाता संचालन नगर शिक्षा महाशाखा प्रमुख र प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले तोकेको लेखा हेर्ने कर्मचारीको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।

(७) नगर शिक्षा विकास कोष तथा नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषको आन्तरिक तथा महालेखा परिक्षकबाट लेखा परिक्षण हुनेछ ।

(८) कुनै कारणबाट नगर शिक्षा विकास अक्षय कोष खारेज हुन गएमा कोषमा भएको रकम नगरपालिकाको संचित कोषमा हस्तान्तरण हुनेछ ।

२६. **विद्यालय विकास कोषः**

(१) प्रत्येक विद्यालयमा एउटा विद्यालय विकास कोष हुनेछ । विद्यालय विकास कोष स्थापना गर्नु प्रत्येक विद्यालयको अनिवार्य दायित्व हुनेछ ।

(२) विद्यालय विकास कोषको श्रोत

(क) अनुदान,

(ख) ऋण,

(ग) चन्दा, दान, दातब्य

(घ) भाडा, शुल्क,

(ङ) निजी तथा अन्य आम्दानी ।

(३) कानूनमा वा स्रोत अनुसार स्पष्ट तोकिएर खर्च गर्ने भनिएको शिर्षकका रकमहरु बाहेकको रकम उपदफा (१) बमोजिम कोषमा अक्षय (नमासिने) रुपमा जम्मा गरी राख्नु पर्नेछ ।

(४) विद्यालय विकास कोष स्थापना तथा बृद्धि गर्न नगरपालिकाले एक पटक विउ पूंजी रकम अनुदान स्वरुप सामुदायिक विद्यालयको अवस्था हेरी उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

(५) विद्यालय विकास कोषको नियमानुसार सामाजिक र लेखा परिक्षण गर्नु पर्नेछ ।

(६) विद्यालय विकास कोषको रकम सार्वजनिक सूचनाको प्रतिस्पर्धा आधारमा धेरै ब्याज प्राप्त हुने "क" बर्गको बैंकमा जम्मा गर्नु पर्नेछ र कोष बापत प्राप्त हुने बार्षिक ब्याज रकमको ४० % (चालीस प्रतिशत) रकम पूनः विद्यालय विकास कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ र बांकी ६०% (साठी प्रतिशत) रकम तोकिए बमोजिम कार्यक्रम बनाई

विद्यालयहरुको शैक्षिक विकास कार्यक्रममा उपयोग गर्नु पर्नेछ ।

(७) कोष विद्यालय रहदासम्म अविच्छिन्न सञ्चालनमा रहनेछ भने विद्यालय समायोजन भएको खण्डमा कोष समायोजन हुने विद्यालयको विद्यालय विकास कोषमा समायोजन गर्नु पर्नेछ। कुनै कारणबाट विद्यालय विकास कोष बेवारिसे हुन गएमा कोषको रकम नगर शिक्षा विकास अक्षय कोषमा हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

(८) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको रकम हिनामिना तथा दुरुपयोग गरेमा सम्बन्धित व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम कार्वाही हुनेछ र सरकारी बाँकी सरह असुल उपर गरिनेछ ।

(९) विद्यालय विकास कोषको खाता संचालन विद्यालयका प्रधानाध्यापक र विद्यालयको लेखा प्रमुखको संयुक्त दस्तखतबाट हुनेछ ।

(१०) विद्यालय विकास कोषमा प्रत्येक महिना वा प्राप्ती श्रोत आधारमा रकम जम्मागर्नु विद्यालयको कर्तव्य हुने छ ।

(११) विद्यालय विकास कोष संचालन सम्बन्धमा यो ऐन तथा प्रचलित कानून प्रतिकुल नहुने गरी अक्षय कोषको मर्म अनरुप ब्यवस्थित रुपमा संचालन गर्न विद्यालयले कार्यविधि तर्जुमा गरी नियमानुसार स्वीकृत गरी लागु गर्न सक्नेछ ।

(१२) यस सम्वन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए वमोजिम हुनेछ ।

२७. **विद्यालय र बाल बिकास केन्द्रलाई अनुदानको व्यवस्थाः**

(१) नगरपालिकाले तोकिएको आधारमा सामुदायिक विद्यालय र बाल बिकास केन्द्रलाई अनुदान दिनेछ तर कुनै विद्यालयले तोकिएको शैक्षिक स्तर कायम गर्न नसकेमा त्यस्ता विद्यालयलाई दिइदै आएको अनुदान रकममा तोकिए बमोजिम कटौती गर्न यस दफाले वाधा पु-याएको मानिने छैन।

(२) अनुदान सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

२८. **विद्यालयलाई छुट र सुविधाः**

(१) सामुदायिक विद्यालय र शैक्षिक गुठी वा सहकारीको रुपमा सञ्चालित विद्यालयलाई संघीय र प्रादेशिक कानूनमा भएको व्यवस्था बमोजिम छुट र सुविधा हुनेछ ।

(२) सामुदायिक वा शैक्षिक गुठी वा सहकारीको रुपमा सञ्चालित विद्यालयलाई नगरपालिकाले आफूले लगाएको कर वा अन्य सेवा वा सुविधामा तोकिए बमोजिम विशेष छूट दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद-६

अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा, विद्यार्थी सहायता तथा छात्रवृति सम्बन्धी व्यवस्था

२९. **अनिवार्य, निशुल्क आधारभूत शिक्षा सम्बन्धीव्यवस्थाः**

(१) सामुदायिक विद्यालयबाट लक्षित उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरुलाई तोकिए बमोजिम निशुल्क शिक्षा उपलब्ध हुनेछ ।

(२) नेपालको संविधान प्रदत्त मौलिक अधिकार तथा नेपाल सरकारद्वारा जारी अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा, शिक्षा ऐन २०७५ बमोजिम ४ (चार) वर्ष पुरा भई १३ (तेह्र) वर्ष पुरा नभएका बालवालिका लागि आधारभूत तहसम्म अनिवार्य शिक्षाको व्यवस्था गरिनेछ ।

(३) अनिवार्य शिक्षा उपलब्ध हुने उमेर समूहका वालवालिकालाई विद्यालयमा नपठाउने वा वालश्रममा लगाउने अभिभावक, संरक्षक वा उद्योगी, व्यापारी वा अन्य व्यक्तिलाई नगरपालिकाले तोकिए बमोजिम दण्ड जरिवाना गर्नेछ । त्यस्ता व्यक्ति वा संस्थालाई नगरपालिकाबाट उपलब्ध हुने सेवा सुबिधा रोक्का वा स्थगन गरिनेछ ।

(४) जरिवाना तथा कारवाही सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३०. **<u>निशुल्क माध्यमिक शिक्षा सम्बन्धीव्यवस्थाः</u>**

(१) सामुदायिक विद्यालयबाट लक्षित उमेर समूह आधारभूत शिक्षा (०-८)का सबै बालवालिकालाई नगरपालिकाले तोकिए बमोजिम निशुल्क शिक्षा उपलब्ध गराउनेछ ।

(२) माध्यमिक शिक्षा (९-१२) को हकमा निःशुल्क शिक्षाको व्यवस्थापन संघीय र प्रादेशिक कानून अनुसार गरिनेछ ।

(३) दफा २८ (१) र दफा २९ (१) बमोजिम प्रदान गरिएको शिक्षामा कुनै विद्यालयले शुल्क लिएमा त्यस्तो शुल्क सम्बन्धित विद्यार्थीलाई फिर्ता गराइ सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समितिलाई स्थानीय शिक्षा अधिकारीले सचेत

गराउने तथा प्रधानाध्यापकलाई विभागीय कारवाही गर्न सक्नेछ ।

(४) यस दफाको उप दफा(१),(२),(३) मा जेसुकै लेखिएता पनि कुनै अभिभावक, सर्वसाधारण नागरिक, साहु महाजन, दाता वा संघ संस्थाले आफ्नो स्वेच्छाले दिएको दान, उपहार, चन्दा वा सहयोग सामुदायिक विदालयले लिन सक्नेछ ।

३१. **विद्यार्थी सहायता तथा छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्न सक्नेः**
नगरपालिकाले सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना हुने विद्यार्थीहरुलाई तोकिए बमोजिम आर्थिक सहायता र छात्रवृतिको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

३२. **संस्थागत विद्यालयले छात्रवृति उपलब्ध गराउनु पर्नेः**

(१) संस्थागत विद्यालयले विद्यालयमा भर्ना भएका कूल विद्यार्थी संख्या वा प्रत्येक कक्षामा तोकिएको न्यूनतम विद्यार्थी सङ्ख्या जुन धेरै हुन्छ सो को १० % (दश प्रतिशत) मा नघट्ने गरी तोकिए बमोजिम आर्थिक रुपमा विपन्न, अपाङ्गता भएकाहरु, महिला,दलित वा जनजाति तथा अल्पसङ्ख्यक र अन्य समुदायका विद्यार्थीहरुलाई छात्रवृति उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम छात्रवृतिको लागि विद्यार्थी छनौट गर्न प्रत्येक विद्यालयमा विद्यालयको प्रधानाध्यापकको संयोजकत्वमा र विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा रहेका अभिभावकको प्रतिनिधित्व रहेको एक छात्रवृति छनौट समिति रहनेछ ।

(३) समितिले छनौटका लागि आधार, शर्त र प्रकृया तयार गरी सार्वजनिक गर्नु पर्नेछ । नगरपालिकाले छनौटको आधार सहितको निर्देशन दिएमा सो आधारलाई मुख्य आधार मानी छात्रवृत्ति छनौट गर्नु पर्नेछ ।

(४) माथि जुनसुकै कुरा उल्लेख गरिएको भए पनि नगरपालिकाले थप कार्यविधि बनाई प्रत्येक विद्यालयका लागि छात्रवृतिको कोटा तोकि निर्दिष्ट प्रक्रिया मार्फत् परीक्षाका माध्यमबाट छात्रवृतिमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी आफै वा सम्बन्धित विद्यालयलाई नै छनौट र सिफारिश गर्न तोक्न सक्नेछ । यसरी छनौट र सिफारिश भएका विद्यार्थीलाई निशुल्क अध्यापन गराउनु सम्बन्धित विद्यालयको दायित्व हुनेछ तर उपदफा (१) बमोजिम निर्धारण भएको छात्रवृति कोटा बराबरको रकम सम्बन्धित विद्यालयले नगर शिक्षा समितिको कोषमा जम्मा गर्ने गरी तोक्न सक्नेछ । यसरी तोकिएको रकम नगर शिक्षा समितिले तोकिएको कार्यविधि बमोजिम दफा (६) अनुसार स्थापित आवासीय विद्यालयमा अध्ययनरत विपन्न र लक्षित वर्गको छात्र छात्राहरुको आवासीय छात्रवृत्तिमा खर्च गर्नेछ ।

परिच्छेद-७

विद्यालय शिक्षण सेवाको गठन र सञ्चालन सम्बन्धीव्यवस्था

३३. विद्यालय शिक्षण सेवाको गठनः

(१) संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम उपमहानगरपालिकामा एक विद्यालय शिक्षण सेवा गठन हुनेछ ।

(२) शिक्षकहरुको सेवाको सर्त (योग्यता, तह, श्रेणी विभाजन र अन्य सेवा सुविधा) संघीय र प्रादेशिक कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

(३) संघीय र प्रादेशिक कानूनको अधिनमा रही उपमहानगरपालिकाले शिक्षकको सेवा, शर्त सम्बन्धीतोकिए बमोजिम थप व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) विद्यालयमा कायम रहने शिक्षकहरुको दरबन्दी र पद तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३४. **शिक्षकको नियुक्तिः**

(१) स्वीकृत दरबन्दीमा स्थायी शिक्षकहको नियुक्ती संघीय कानून बमोजिम शिक्षक सेवा आयोगको सिफारिशमा नगर शिक्षा समितिको निर्णय अनुसार स्थानीय शिक्षा अधिकारीले गर्नेछ।

(२) विद्यालयमा रिक्त दरबन्दी तथा शिक्षक अनुदान कोटामा स्थायी पदपूर्ति नहुदासम्म करारमा शिक्षक नियुक्तिको व्यवस्था गर्न निम्न बमोजिमको नगर स्तरीय शिक्षक छनौट समिति हुनेछ । शिक्षक छनौट समितिको प्रशासनिक कार्य र जनशक्तिको व्यवस्था नगर शिक्षा महाशाखाले गर्नेछ ।

(क) नगर शिक्षा समितिको अध्यक्ष — अध्यक्ष

(ख) सदस्य सचिवले तोकेका तीनजना बिज्ञ — सदस्य

(ग) स्थानीय शिक्षा अधिकारी — सदस्य सचिव

(३) नगर स्तरीय शिक्षक छनौट समितिका सदस्यहरुको योग्यता देहाय अनुसार हुनेछ ।

(क) शिक्षा, शिक्षण, प्रशासन र व्यवस्थापन क्षेत्रमा अधिकृत वा सो सरहको स्तरमा कम्तिमा ५ (पांच) वर्ष काम गरेको ।

(ख) बिषयगत शिक्षक नियुक्त गर्ने परीक्षामा बिषयगत विज्ञहरु तोकिने छन ।

(ग) उपरोक्त अनुसार गठन हुने शिक्षक छनौट समितिका सदस्यहरु मध्ये विज्ञ सदस्यहरु स्नातकोत्तर तह उत्तिर्णा हुनुपर्नेछ ।

(४) समितिका सदस्यहरुको सेवा, सुविधा, बैठक तथा अन्य व्यवस्थापन तोकिए बमोजिमहुनेछ ।

(५) छनौट समितिबाट सिफारिस भएका व्यक्तिलाई विद्यालयले बढीमा १ (एक) शैक्षिक सत्रको लागि करारमा नियुक्ति गर्नेछ ।

(६) विज्ञहरु जिल्लाभित्रका रोष्टर शिक्षक वा अन्यबाट तोकिन सक्नेछन ।

(७) शिक्षक छनौट सम्बन्धमा करार शिक्षक छनौट समितिले शिक्षक सेवा आयोगले तोकेको पाठ्यक्रमको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(८) समितिले गरेका मुख्य मुख्य कार्य, सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरु तथा तोकिएका अन्य विवरणहरु समाबेश गरी तयार पारिएको वार्षिक प्रतिवेदन नगर प्रमुख समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ।

(९) नगर शिक्षा समितिले यस सम्वन्धी आंसिक वा पूर्ण अधिकार विद्यालय शिक्षक छनौट समितिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ।

(१०) यस सम्वन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३५. सरुवा सम्बन्धी व्यवस्थाः

(१) उपमहानगरपालिकाभित्रका समुदायिक विद्यालयहरुमा आधारभूत तहको प्राथमिक शिक्षकहरुलाइ समान तहको दरवन्दीमा तथा आधारभूत तहका निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक तहका शिक्षकहरुलाई सम्बन्धित बिषय र तहको दरबन्दीमा नगर शिक्षा समितिको निर्णयानुसार स्थानीय शिक्षा अधिकारीले तोकिए बमोजिम सरुवा गर्नेछ । सामान्यतया नगरभित्रका शिक्षकलाई ५ (पांच) बर्षको समय तोकी एक विद्यालयबाट अर्को विद्यालयमा सरुवा गर्नु पर्नेछ । यसरी सरुवा भई अर्को विद्यालयमा गएका शिक्षक कम्तिमा ४ (चार) वर्ष र वढिमा ५ (पांच) वर्षसम्म सोही विद्यालयमा रहनेछन्। नि.मा.वि., मा.वि. र प्राविधिक धारका शिक्षकहरुको अध्यापनको विषयमा असर नपर्ने गरी मात्र सरुवा गरीने छ । सरुवा सम्वन्धि अन्य व्यवस्था देहाय वमोजिम हुनेछ ।

(क) दरबन्दीमा कार्यरत स्थायी शिक्षकलाई समयावधि भन्दा अगावै सरुवा गर्नु पर्ने भएमा कार्यरत विद्यालयको सहमतिमा कक्षा सञ्चालनमा बाधा नपर्ने गरी नगर शिक्षा अधिकारीले अर्को स्थानीय तहमा सरुवाको लागि सहमति दिन सक्नेछ ।

(ख) अन्य स्थानीय तह अन्तरगतका विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षकले सरुवा भई यस उपमहानगरपालिकाभित्रका कुनै विद्यालयमा आउन चाहेमा कार्यरत विद्यालय तथा स्थानीय तहको सहमति र आउने विद्यालयको सहमति सहित तोकिएको ढाँचामा निवेदन दिनु पर्नेछ ।

(ग) संघीय र प्रादेशिक कानूनमा अन्यथा व्यवस्था गरिएकोमा वाहेक अन्तर स्थानीय तह सरुवा गर्दा नगर स्तरीय शिक्षक छनौट समितिले परीक्षा (लिखित, मौखिक वा दुवै) लिई सवै भन्दा उच्च अङ्क प्राप्तगर्ने शिक्षकलाइ सरुवाको सिफारिश गर्नेछ ।

(घ) ऐन जारी हुनु भन्दा अघि देखि कार्यरत राहत,करार शिक्षक वा थप अनुदानमा कार्यरत शिक्षकलाइ पनि सोही दरबन्दी तथा थप अनुदान कोटामा उपदफा (१) बमोजिम सरुवा गरिने छ ।

(ङ) सेवा निवृत्त हुन १ (एक) वर्ष भन्दा कम सेवा अवधि बाँकी रहेको शिक्षकको अन्तर स्थानीय तहमा सरुवाका लागि सहमति प्रदान गरिने छैन ।

(च) शिक्षक सरुवा सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

३६. **काज सम्बन्धी व्यवस्थाः**

(१) सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत कुनै पनि शिक्षकलाई नगर शिक्षा समितिले आवश्यकतारऔचीत्यताका आधारमा कुनै पनि विद्यालयमा काज खटाउन सक्नेछ ।

(२) सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षकलाई शिक्षा समितिले शिक्षा महाशाखा, नगरका शैक्षिक कार्यक्रमहरु तथा शैक्षिक प्रशासनका क्षेत्रहरुमा काज खटाउन सक्नेछ । यसरी काज खटाउनु पूर्व निजले अध्यापन गर्ने विद्यालय र विषयको पठन पाठनको सुनिश्चितता गर्नु पर्नेछ ।

३७. **<u>प्रधानाध्यापक, सहायक प्रधानाध्यापक, शिक्षक तथा कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्थाः</u>**

(१) प्रत्येक सामुदायिक विद्यालयमा एक जना प्रधानाध्यापक र संघीय तथा प्रादेशिक कानून एवं उपमहानगरपालिकाले स्वीकृत गरे बमोजिमको संख्यामा शिक्षक र कर्मचारीको दरबन्दि रहनेछ।

(२) प्रधानाध्यापक छनोट गर्नका लागि सम्बन्धित तहको शिक्षक पदमा कम्तीमा २ (दुई) बर्ष सेवा गरेका स्थायी शिक्षकहरु मध्येबाट मुल्यांकन बिधि अपनाई छनौट गर्नु पर्नेछ।

(३) प्रधानाध्यापकको पदावधि ५ (पाँच) वर्षको हुनेछ। निजसोही विद्यालयको प्रधानाध्यापक पदमा पुनः नियुक्त हुन सक्ने छैन।

(४) उपदफा (३) मा लेखिएको कुनै कुराले एउटा विद्यालयमा एक कार्यकाल पुरा गरेका प्रधानाध्यापकलाई अर्को विद्यालयमा प्रधानाध्यापक हुन कुनै बाधापरेको मानिने छैन।

(५) प्रधानाध्यापकले नगरपालिकासँग कार्यसम्पादन सम्झौता गर्नु पर्नेछ।

(६) कार्य सम्पादन सम्झौता अनुसार प्रधानाध्यापकले कार्य गर्न नसके नगर शिक्षा समितिले जुनसुकै बखत निजलाई हटाउन सक्नेछ । तर यसरी हटाउनु पूर्व निजलाई सफाई पेश गर्ने मनासिव मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

(७) प्रधानाध्यापकको छनौट सम्बन्धी कार्य्यिवधि, नियुक्ति, सेवा, शर्त र सुविधा, काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(८) महिला शिक्षकलाई प्रधानाध्यापक बनाउन थप प्रोत्साहन अंक प्रदान गरी कार्यसम्पादन करार मूल्यांकन लगायत तोकिएको मापदण्डका आधारमा प्रधानाध्यापक नियुक्त गर्न सकिनेछ ।

(९) प्रधानाध्यापकको छनौट गर्दा माध्यमिक तहका लागि शिक्षाशास्त्र विषय वा विज्ञान विषयमा स्नातकोत्तर तह र आधारभूत तहको लागि शिक्षाशास्त्र वा विज्ञान विषयमा स्नातकतह उतीर्ण गरेको सम्वन्धित तहको स्थायी शिक्षक मात्र उम्मेदवार हुन पाउनेछन् ।

(१०) उपदफा (१) बमोजिमका प्रधानाध्यापक, सहायक प्रधानाध्यापक र कर्मचारीहरुको नियुक्ति तथा अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(११) उपदफा (२) र (९) वमोजिमको अतिरिक्त शिक्षा समितिले योग्यता पुगेका व्यक्तिलाई व्यवस्थापन सुधारका लागि विशेष व्यवस्थागरी नगर शिक्षा समितिले प्रधानाध्यापकको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(१२) यस सम्वन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए वमोजिम हुनेछ ।

३८. दरबन्दी मिलानः

(१) प्राथमिक तहमा विद्यार्थी सङ्ख्या र अन्य तहमा विद्यार्थी सङख्या तथा सञ्चालित कक्षा (सेक्सन समेत) र अध्यापन गरिने विषयको आधारमा नगर शिक्षा समितिले दरबन्दी मिलान गर्नेछ । दरवन्दी मिलान प्रत्येक वर्ष विद्यालयवाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई सत्यापन गरेर मात्र गरीनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको दरबन्दी मिलानवाट सरुवा हुने शिक्षकले पत्र पाएको मितिले १ (एक) हप्ताभित्र रमाना

लिई तोकिएको विद्यालयमा हाजिर भईसक्नु पर्नेछ । यसरी हाजिर नहुने, रमाना नदिने र हाजिर नगराउने प्रधानाध्यापक र शिक्षकलाइ नगर शिक्षा समितिको निर्णय अनुसार तोकिए बमोजिम कारवाही गर्नु पर्नेछ ।

(३) कुनै बिषयमा आवश्यक नभएका शिक्षक दरबन्दी वा बढी भएका दरबन्दी नगर शिक्षा समितिले फाजिलमा राख्नेछ । यस्ता दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षकलाई नगर शिक्षा महाशाखाले व्यवस्थापन गर्नेछ । कुनै कारणले यस्ता शिक्षकको पद रिक्त भएमा पदपूर्ति गरिने छैन ।

(४) देहाय अनुसार दरबन्दी मिलान गर्न सकिनेछ:

(क) संघिय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त शिक्षक दरबन्दी पुनर्वितरण तथा मिलान गरिसकेपछि विद्यालयलाई दरबन्दी नपुग भएमा नगरपालिकाले आफ्नो स्रोतमा थप दरबन्दी सिर्जना गर्न सक्नेछ ।

(ख) शिक्षक पदमा शिक्षक पदपूर्ति गर्दा नगरपालिका स्तरीय शिक्षण सेवा समिति मार्फत व्यवस्था गरिनेछ ।

(ग) शिक्षण सेवाको अन्य व्यबस्था दफा ३४ अनुसार हुनेछ ।

(५) दरबन्दी मिलान सम्बन्धी अन्य ब्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

३९. **<u>शिक्षकको पेशागत महासंघ, शिक्षक तथा कर्मचारीको पदीय आचरण तथा अन्य व्यवस्थाः</u>**

(१) संघीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरुको पेशागत हकहितको सम्बन्धमा कार्य गर्न शिक्षक महासंघ रहनेछ ।

(२) नेपाल शिक्षक महासंघ नगर स्तरमा गठन गर्न सकिनेछ ।

(३) देहायका अवस्थामा शिक्षक वा कर्मचारीलाई विद्यालयको व्यवस्थापन समितिले पदबाट हटाउन उपमहानगरपालिकामा सिफारिश गर्नु पर्नेछ :–

(क) तोकिए बमोजिमका पदीय दायित्व पुरा नगरेमा,

(ख) बिना सूचना लगातार १५ (पन्द्र) दिन भन्दा बढी समय विद्यालयमा अनुपस्थित रहेमा,

(ग) विद्यालयमा मादक पदार्थ सेवन गरी आएको कुरा प्रमाणित भएमा,

(घ) सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक वा कर्मचारीले कार्यालय समयमा अन्यत्र अध्यापन वा मासिक तलब लिने गरी अन्य काम गरेमा वा अन्य कुनै व्याबसायिक कृयाकलाप गरेमा,
तर उपदफा (३) (घ) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि विद्यालयको पठन पाठनमा बाधा नपर्ने गरी राष्ट्रिय जनगणना, निर्वाचन सम्वन्धी काम, दैवी प्रकोप उद्धार वा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार र उपमहानगरपालिकाले तोकेको अन्य कुनै काममा खटाउन वा प्रचलित कानून बमोजिम काम गर्न बाधा परेको मानिने छैन ।

(ङ) शिक्षक वा कर्मचारी राजनीतिक दलको सदस्य रहेको पाइएमा,

(च) नैतिक पतन देखिने कुनै फौजदारी अभियोगमा अदालतबाट सजाय पाएमा,

(छ) स्थायी आवासीय अनुमति लिएमा,

(ज) तोकिए वमोजिक शैक्षिक उपलब्धि प्राप्त गर्न नसकेमा,

(४) उपदफा (३) बमोजिम वा अन्य माध्यमले कुनै शिक्षक वा कर्मचारीलाई पदबाट हटाउनु पर्ने यथेष्ट प्रमाण प्राप्त भएमा नगर कार्यपालिकाले निजलाई पदवाट हटाउन सक्नेछ । तर कार्यरत पदवाट हटाउनु अघि सफाइको मनासिब मौका भने प्रदान गरिनेछ ।

(५) प्रत्येक शिक्षकले आफ्नो शैक्षिक योग्यता अनुसार प्र.अ.ले स्वीकृत गरेको समय तालिका अनुसार अध्यापन गर्नुपर्ने छ । यसरी तल्लो तहको शिक्षकले माथील्लो कक्षामा अध्यापन गर्दा विद्यालय व्यवस्थापन समिति थप आर्थीक भार वहन गर्न बाध्यहुने छैन ।

(६) प्रत्येक शिक्षकले साप्ताहिक रुपमा कम्तिमा २५ घण्टी अध्यापन गर्नु पर्नेछ ।

(७) विद्यालय (०-१२ कक्षा)भित्र मौजुदा शिक्षक (निजी स्रोत समेत) ले उप–दफा (६)वमोजीम अध्यापन गर्दा वढी संख्या हुन आउने शिक्षकलाइ शिक्षा महाशाखाले अन्य विद्यालयमा सरुवा गरी व्यवस्थापन गर्ने छ ।

(८) विद्यालयमा शिक्षक उपलव्ध भएसम्म कक्षा १-३सम्म ग्रेड शिक्षण गर्नुपर्ने छ ।

(९) शिक्षक, कर्मचारी सबैले तोकिए वमोजिम कार्य सम्पादन सम्झौता गर्नुपर्नेछ । त्यसको आधारमा कार्यसम्पादन मुल्यांकन गरिनेछ ।

(१०) यस सम्वन्धि अन्य व्यवस्था तोकिए वमोजीम हुनेछ ।

४०. **शिक्षक तथा कर्मचारीको गुनासो व्यवस्थापनः**

(१) सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक र कर्मचारीको पेशागत गुनासो सम्बन्धित विद्यालयका प्रधानाध्यापक र प्रधानाध्यापकको गुनासो विद्यालय व्यवस्थापन समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । सो सम्बन्धीगुनासोको अध्ययन गरी सम्भव भएको उपाय अपनाई तोकिए बमोजिम सम्बन्धित निकायले गुनासो फछर्यौंट गर्नु पर्नेछ ।

(२) विद्यालय तहबाट फछर्यौंट हुन नसके उचित कारण खोलि ३० (तीस) दिनभित्र स्थानीय शिक्षा अधिकारी समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) विद्यालय तहबाट प्राप्त गुनासोको ३० (तीस) दिनभित्र प्रचलित कनून अनुसार सम्बोधन गर्नु स्थानीय शिक्षा अधिकारीको कर्तव्य हुनेछ ।

(४) स्थानीय शिक्षा अधिकारीले फछर्यौंट गर्न नसकेको पेशागत गुनासो नगर शिक्षा समितिमा पेश गरिनेछ ।

(५) नगर शिक्षा समितिले गरेको गुनासो फस्यौंट अन्तिम हुनेछ।

४१. **अदालतको आदेशबाट पुनः वहाली हुन सक्नेः**

(१) कुनै पनि शिक्षक वा कर्मचारीले कानून वमोजिम सजाय पाइ नोकरीबाट हटाइएको वा बर्खास्त भएमा अदालतको आदेश वा फैसला वमोजिम मात्र नोकरीमा पुनः वहाली हुन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम पुनः बहाली भएको शिक्षकले संघीय कानून अनुसार नोकरीवाट हटेदेखि पुनः वहाली भएको

मितिसम्मको पुरा तलव, भत्ता र तलव वृद्धि आदेश वा फैसला बमोजिम प्राप्त गर्नेछ ।

४२. **तलव भत्ता नपाउने र सेवा अवधि गणना नहुनेः**

दफा (४१) को उपदफा (२) मा उल्लेखित अवस्था तथा दफा (३९) को उपदफा ३ (घ) मा भएको व्यवस्था को प्रतिकूल नहुने गरी वा नियमानुसार बिदा स्वीकृत गराइ बसेको अवस्थामा बाहेक विद्यालयमा अनुपस्थित रहेका शिक्षकले अनुपस्थित अवधिको तलव, भत्ता पाउने छैनन् र त्यस्तो अवधी निजको सेवा अवधिमा समेत गणना हुने छैन।

४३. **दरवन्दी स्वीकृत गर्नु पर्नेः**

(१) सामुदायिक विद्यालयले सरकारी दरबन्दीमा वाहेक अन्य स्रोतवाट शिक्षक नियुक्ति गर्नको लागि तोकिए वमोजिम तुलसीपुर उपमहानगरपालिका शिक्षा महाशाखा बाट विद्यालयले आफ्नो दरबन्दी बिश्लेषण तथा कार्यभार स्वीकृत गराएर मात्र भर्ना गर्नु पर्नेछ । यसरी दरवन्दी स्वीकृत नगरी कुनै विद्यालयले शिक्षक नियुक्ति गरेमा नियुक्त शिक्षकलाइ भुक्तानी गरेको तलव, भक्ता र अन्य रकमहरु निर्णय तथा नियुक्ति गर्ने पदाधिकारीले विद्यालय शिक्षा विकास कोषमा तिर्नु पर्नेछ ।

(२) यस सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए वमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद –८

दण्ड, सजाय, पुरस्कार तथा सम्मान

४४. <u>दण्ड र सजायः</u>

(१) कसैले विद्यालयको सम्पति हिनामिना वा नोक्सान गरेमा त्यस्तो व्यक्तिलाइ संघीय र प्रादेशिक कानून बमोजिम मुद्दा हेर्ने अधिकारीले विगो असुल गरी बिगो वमोजिम जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

(२) कसैले देहायका कार्य गरेमा, गर्न लगाएमा वा सो कार्य गर्न सहयोग पु¥याएमा त्यस्तो व्यक्तिलाइ कसूरको अवस्था हेरी संघीय र प्रदेशिक कानूनमा व्यवस्था भएकोमा सोही वमोजिम र नभएमा रु.१००,०००।– (एक लाख) रुपैयासम्म जरिवाना वा छ महिनासम्म कैद वा दुवैसजाय हुनेछ

(क) प्रस्नपत्रको गोपनीयता भङ्ग गरेमा,

(ख) उत्तर पुस्तिका परीक्षण गर्दा लापरवाही तथा गैर जिम्मेवारपूर्ण कार्य गरेमा,

(ग) परीक्षा केन्द्रमा सम्बन्धित पदाधिकारीको स्वीकृती बेगर प्रबेश गर्न प्रयत्न गरेमा वा प्रवेश गरेमा वा परीक्षा केन्द्र नियन्त्रण लिई अमर्यादित कार्य गरेमा,

(घ) परीक्षाफल प्रकाशनमा अनियमितता गरेमा,

(ङ) अरुको तर्फबाट परीक्षा दिएमा

(च) परीक्षाको मर्यादा भङ्ग हुने अन्य कुनै कार्य गरेमा,

(छ) विद्यार्थी भर्ना गर्दा दान, उपहार वा कुनै रकम लिएमा,

(ज) अनुमति नलिई कुनै कक्षा, शैक्षिक कार्यक्रम, शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा तथा पूर्व तयारी कक्षा, ट्यूशन कक्षा वा परीक्षा तयारी कक्षा सञ्चालन गरेमा,

(झ) अनुमति नलिई माथिल्लो कक्षा सञ्चालन गरेमा वा सञ्चालन अनुमति नपाएको कुनै कक्षा सञ्चालन गरी शैक्षिक प्रमाण पत्र जारी गरेमा,

(ञ) अन्य विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीलाई आफ्नो विद्यालयबाट परीक्षाको लागि रजिष्ट्रेशन गराएमा, परीक्षामा सहभागी गराएमा वा शैक्षिक योग्यताको प्रमाण-पत्र जारी गरेमा,

(ट) दफा (४९) अनुसार तोकिएको शुल्क विपरित हुने गरी कुनै संस्थागत विद्यालयले शुल्क लिएमा,

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको कसूरको सम्बन्धमा विद्यालयको कुनै शिक्षक वा कर्मचारी उपर मुद्दा हेर्ने अधिकारी वा अदालतमा मुद्दा दायर भएमा त्यस्तो शिक्षक वा कर्मचारी त्यसरी मुद्दा दायर भएको मिति देखि मुद्दाको किनारा नलागेसम्म स्वत निलम्बन हुनेछ । सो शिक्षक वा कर्मचारी अदालतबाट कसूरदार ठहरीएमा निजलाई यस ऐन बमोजिम विभागीय सजाय गरिनेछ ।

(४) उपदफा (१) र (२) मा लेखिएको देखि बाहेक कसैले यो ऐन वा ऐन अन्तर्गत बनेको नियम उल्लघन गरेमा तोकिएको अधिकारीले देहाय बमोजिम सजाय गर्न सक्नेछः

(क) विद्यालयका शिक्षक र कर्मचारीलाई बिभागीय सजाय र जरिवाना गर्ने,

(ख) विद्यार्थीलाई छात्रावास वा परीक्षाबाट निष्काशन गर्ने,

(ग) शिक्षक वा अन्य व्यक्ति भए कसूरको मात्रा हेरी बिगो असुल गरी बिगो बमोजिम जरिवाना गर्ने,

(घ) विद्यालयलाइ सरकारी सहायता घटाउने, रोक्ने वा बन्द गर्ने,

(ङ) विद्यालयलाई प्रदान गरिएको अनुमति वा स्वीकृती रद्द गर्ने ।

४५. **पुरस्कार तथा सम्मान**

(१) शिक्षा विकास, गुणस्तरीय शिक्षा, विद्यार्थीको सर्वाङगिण विकासमा विशेष टेवा पु¥याउने विद्यालय, प्रधानाध्यापक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, अभिभावक तथा उत्कृष्टता हासिल गर्ने विद्यार्थीहरु वा अन्य व्यक्ति र संस्थाहरुलाई उपमहानगरपालिकाले तोकिए बमोजिम विभिन्न मापदण्डको आधारमा सम्मान र पुरस्कारको व्यवस्था गर्नेछ ।

(२) यस्तो पुरस्कारको अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

४६. **सम्पत्ति सम्वन्धी मुद्धाको तहकिकात र जाहेरीः** सम्पत्ति सम्बन्धी मुद्धाको तहकिकात, जाहेरी सम्बन्धी ब्यवस्था संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय कानूनमा तोकिए वमोजिम हुनेछ।

४७. **पुनरावेदनः** तोकिएको अधिकारीले गरेको सजायको आदेश उपर कानून वमोजिम पुनराबेदन लाग्नेछ ।

परिच्छेद-९
विद्यालयको सम्पत्ति व्यवस्थापन

४८. **विद्यालयको सम्पत्तिः**

(१) विद्यालयको नाममा रहेको सम्पत्तिको सुरक्षा गर्ने प्रमुख दायित्व व्यवस्थापन समिति र प्रधानाध्यापकको हुनेछ ।

(२) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ । यस ऐन बमोजिम अनुमति वा स्वीकृति रद्द गरिएको वा कुनै विद्यालयमा गाभिएको सामुदायिक विद्यालयको सम्पत्ति उपमाहानगरपालिकाले अन्य विद्यालय, सामुदायिक बाल विकास केन्द्र, उपमहानगरपालिका अन्तरगतको कुनै कार्यालय, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, सङ्ग्राहलय, सीप विकास केन्द्र, सामुदायिक पुस्तकालय वा सामुदायिक हितमा उपयोग गर्न सक्नेछ । यसरी प्रयोगमा नआउने भएमा प्रचलित कानून बमोजिम बेच बिखन गरी प्राप्त भएको रकम नगर शिक्षा विकास कोषमा जम्मा हुनेछ ।

(३) शैक्षिक गुठी अन्तरगत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही विद्यालयको नाममा रहनेछ । कुनै विद्यालय सार्वजनिक शैक्षिक गुठीको रुपमा सञ्चालन गरिएकोमा त्यस्तो विद्यालयको सम्पत्ति सार्वजनिक सम्पत्ति मानिनेछ र त्यस्तो सम्पत्तिको स्वरुप परिवर्तन गर्न पाइने छैन ।

(४) कम्पनी र सहकारी अन्तर्गत सञ्चालित संस्थागत विद्यालयको सम्पत्ति सोही कम्पनी वा सहकारीको नाममा रहनेछ ।

(५) संस्थागत विद्यालयले कुनै व्यक्ति वा संघ, संस्था संग दान, दातव्यको रुपमा कुनै किसिमको चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त

गर्नु अघि उपमहानगरपालिकाको अनुमति लिनुपर्नेछ । तर विदेशी व्यक्ति वा संघ संस्थावाट चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनु पर्नेछ । यसरी प्रक्रिया नपुगी लिएको सम्पत्ति स्वतः उपमहानगरपालिकाको हुनेछ ।

(६) नेपाल सरकारको स्वीकृतिमा प्राप्त गरेको सम्पत्ति नेपाल सरकारको स्वीकृति बेगर बेचबिखन गर्न पाइने छैन ।

४९. **विद्यालय सम्पत्ति संरक्षण तथा व्यवस्थापन समितिः**

(१) सामुदायिक विद्यालयको हकभोगमा रहेको सम्पत्तिको संरक्षण र व्यवस्थापन तथा संस्थागत विद्यालयको सम्पत्तिको शैक्षिक प्रयोजनार्थ उपयोगको सम्बन्धमा कार्य गर्न देहाय अनुसारको विद्यालय सम्पत्ति संरक्षण समिति रहनेछ

(क) नगर प्रमुख वा नगर प्रमुखले तोकेको सदस्य – अध्यक्ष

(ख) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत – सदस्य

(ग) मालपोत र नापी प्रशासन सम्वन्धी काम गर्ने नेपाल सरकारको तृतीय श्रेणीको अधिकृत २ (दुई) जना– सदस्य

(घ) स्थानीय शिक्षा अधिकारी
– सदस्य सचिव

(२) कुनै विद्यालयको जग्गाको व्यवस्थापन सम्बन्धीबिषयमा छलफल गर्न आयोजित बैठकमा सो विद्यालयको प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षलाई आमन्त्रित सदस्यको रुपमा सहभागी गराउन सकिनेछ ।

(३) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक संचालन सम्बन्धीव्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१०

विद्यालयको शुल्क निर्धारण सम्वन्धी व्यवस्था

५०. <u>विद्यालयको वर्गीकरणः</u>

विद्यालयको बर्गीकरण सम्बन्धी ब्यवस्था संघीय कानून अन्तर्गत तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५१. <u>संस्थागत र सहकारी विद्यालयको सुल्क निर्धारण सम्वन्धी व्यवस्थाः</u>

(१) संस्थागत र सहकारी विद्यालयले विद्यार्थीसंग लिन पाउने शुल्क निर्धारणको लागि देहाय अनुसारको शुल्क निर्धारण समिति रहनेछः

(क) नगर शिक्षा समिति अध्यक्ष –अध्यक्ष

(ख) सामाजिक समिति संयोजक –सदस्य

(ग) प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत –सदस्य

(घ) संस्थागत वा सहकारी विद्यालयको बि.ब्य.स.अध्यक्षहरु मध्येबाट नगर शिक्षा समितिले मनोनित गरेको १ (एक) जना –सदस्य

(ङ) अभिभावकका क्षेत्रमा कामगरेका संघ/सस्थाका अध्यक्षहरु मध्य बाट नगर प्रमुखले मनोनीत गरेको १ (एक) जना –सदस्य

(च) स्थानीय शिक्षा अधिकारी –सदस्य सचिव

(२) शुल्क निर्धारण समितिले तोकिएको आधारमा शुल्क निर्धारण गर्नेछ ।

(३) बिद्यालयको बर्गीकरणका आधारमा मात्र शुल्क निर्धारण गरिनेछ ।

(४) शुल्क निर्धारण समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा बैठक सम्बन्धीव्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-११

क्षमता अभिवृद्धि, सुपरिवेक्षण तथा शैक्षिक गुणस्तर

५२. **विद्यालय तथा शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि तथा सुपरिवेक्षणको व्यवस्थाः**

(१) नगरपालिकाले विद्यालय तथा शिक्षकको क्षमता अभिवृद्दि तथा सुपरिपेक्षणको आवश्यक स्रोत र कर्मचारीको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(२) यस्तो कार्य गर्न आवश्यक महसुस गरिएमा नगरपालिकाले थप जनशक्ति व्यवस्था गर्न सक्नेछ । यसरी नियुक्त गर्दा विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरु मध्ये विद्यायललाई पठन–पाठनमा अवरोध नआउने गरी समेत व्यवस्था मिलाउन सकिनेछ ।

(३) यस ऐन कार्यान्वयनमा आउँदाको हकमा, यस्तो नियुक्ति गर्नु परेमा यस नगरपालिकाभित्र पहिले नै कार्यरत स्रोत व्यक्तिहरुलाई प्राथमिकता दिईनेछ ।

(४) शिक्षा महाशाखामा कार्यरत अधिकृत छैटौ, सातौं र आठौं स्तरका कर्मचारीहरु स्वतः फिल्डमा खटिने कर्मचारी हुनेछन् । तोकिएको विद्यालयमा गई सुपरिवेक्षण सम्वन्धि गरेका कार्यहरुको प्रतिवेदन प्रत्येक १५ (पन्ध्र) दिनमा नगर शिक्षा समितिमा पेश गर्नु पर्नेछ । संघीय सरकारले विगतमा नियुक्त गरेका विद्यालय निरिक्षक र स्रोत व्यक्तिहरुले प्राप्त

गर्ने गरेको सुविधा नगरपालिकाले फिल्डमा खटिए वाफत उपलब्ध गराउनेछ ।

(५) सुपरिवेक्षण सम्बन्धीअन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

५३. **कार्यसम्पादन मुल्यांकन**

(१) नगरपालिकाभित्र स्थापित विद्यालयहरु, कार्यरत शिक्षक, प्रधानअध्यापक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिको नगर स्तरीय कार्यसम्पादन मुल्यांकनको व्यवस्था गरिनेछ ।

(२) कार्यसम्पादन मुल्यांकन सम्बन्धीअन्य व्यवस्था संघिय कानून बमोजिम हुनेछ ।

५४. **गुणस्तर मापन तथा मुल्यांकन**

(१) नगरपालिकाको आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका विद्यालयहरुको सिकाई स्तर तथा शैक्षिक गुणस्तर मूल्यांकान र परीक्षण कार्यहरु गर्न सक्नेछ ।

(२) यस्तो कार्य गर्न स्थानीय, प्रदेश स्तरिय, राष्ट्रिय वा अन्तराष्ट्रिय विज्ञ, विश्व विद्यालय, गैरसरकारी, सरकारी वा अन्य संघ संस्थासँग सहकार्य गर्न सक्नेछ ।

(३) गुणस्तरीय शिक्षाको मानक तथा त्यसको मूल्यांकनका मापदण्ड र शर्तहरु तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद-१२

विविध

५५. **अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नेः**

कुनै संस्थागत विद्यालयले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम विपरीत अन्य कुनै काम गरेमा तोकिएको अधिकारीको सिफारिशमा नगर शिक्षा समितिले त्यस्तो विद्यालयलाई प्रदान

गरिएको अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नेछ । तर त्यसरी अनुमति वा स्वीकृति रद्द गर्नु अघि सम्बन्धित विद्यालयलाई आफ्नो सफाई पेश गर्ने मौकाबाट बञ्चित गरिने छैन ।

५६. **विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्रको रुपमा कायम गर्नु पर्नेः**

(१) विद्यालयमा स्वतन्त्र र भय रहित रुपमा अध्ययन, अध्यापन गर्ने वातावरण सृजना गर्न तथा विद्यालय क्षेत्रभित्र कुनै पनि किसिमको अवाञ्छित क्रियाकलाप हुन नदिने गरी विद्यालयलाई सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्नु पर्नेछ ।

(२) तोकिए बमोजिम बाहेक कुनैपनि बालबालिकालाई विद्यालयबाट निष्काशन गर्न पाईनेछैन ।

(३) विद्यालयमा अध्ययनरत बालबालिकालाई शारीरिक वा मानसिक यातना दिन वा दुव्र्यवहार गर्न पाइने छैन ।

(४) विद्यालय हाताभित्र कुनै पनि राजनीतिक दलको भेला, सेमिनार, गोष्ठी वा आम सभा गर्न पाइने छैन ।

(५) बालबालिकालाई बालबालिकासंग सम्बन्धित बाहेक अन्य कुनै पनि जुलुस, प्रदर्शन आदिमा सहभागी गर्न गराउन पाइने छैन ।

(६) उपदफा (१) बमोजिम सुरक्षित क्षेत्र कायम गर्दा विद्यालयले पालना गर्नु पर्ने शर्त तथा मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ।

५७. **शैक्षिक परामर्श सेवा, विद्यालय बाहिरको शिक्षण वा अन्य शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धी व्यवस्थाः**

(१) शैक्षिक परामर्श सेवा, ब्रिज कोर्स, भाषा शिक्षण कक्षा वा पूर्व तयारी कक्षा, सीपमूलक तालिम, ट्यूशन, कोचिङ कक्षा वा

परीक्षा तयारी कक्षाको अनुमति लिने सम्बन्धीव्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

(२) विदेशी मुलुकको कुनै शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालनको लागि अनुमती दिने सम्बन्धी व्यवस्था संघीय कानून बमोजिम तोकिए अनुसार हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) र (२) को व्यवस्था विपरित सञ्चालित शैक्षिक कार्यक्रम उपमहानगरपालिकाले बन्द गर्नेछ भने त्यस्तो संस्था वा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालकलाई कानून बमोजिम कारवाही गरिनेछ ।

५८. **प्रगति विवरण बुझाउनु पर्नेः**

प्रत्येक विद्यालयले प्रत्येक शैक्षिक सत्र सकिएको एक महिनाभित्र तोकिए बमोजिमको विवरणहरु समावेश गरी वार्षिक प्रगति विवरण नगर शिक्षा महाशाखामा बुझाउनु पर्नेछ ।

५९. **साझेदारी वा सहकार्य गर्न सकिनेः**

विद्ययालय व्यवस्थापन सुधार, गुणस्तरिय शिक्षा विकास तथा विद्यार्थीहरुको सिकाई अभिवृद्धि सम्बन्धीकार्य गर्नका लागि प्रचलित कानून वमोजिम सञ्चालनमा रहेका गैरसरकारी वा गैर नाफामूलक संस्थासंग उपमहानगरपालिकाले पारस्परीक साझेदारी वा सहकार्य गर्न सक्नेछ ।

६०. **नियम, निर्देशिका र कार्यविधि बनाउने अधिकारः**

(१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न उपमहानगरपालिकाले अन्य विषयको अतिरिक्त देहायका विषयहरुमा आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

(क) विद्यालयको नामाकरण, झण्डा, चिन्ह र प्रार्थना,
(ख) विद्यालयलाई दिइने अनुदान,
(ग) आधारभूत शिक्षा उत्तीर्ण परीक्षा सञ्चालन,
(घ) अक्तिरिक्त तथा सहक्रियाकलाप,
(ङ) विद्यार्थी भर्ना र विद्यार्थी संख्या सम्बन्धि,
(च) छात्रावासको अनुमति, स्वीकृति र सञ्चालन तथा अनुगमन,
(छ) विद्यालयको आय-व्यय जाँच र विद्यालयको खाता संचालन,
(ज) विद्यालयको किताब, बहि र अन्य कागजात तयार गर्ने तथा राख्ने तरिका,
(झ) संघीय र प्रादेशिक कानूनको परिधिमा रहेरविद्यालयको पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक तथा सन्दर्भ सामग्री निर्माण तथा स्वीकृति,
(ञ) शिक्षक तथा विद्यार्थी आचार संहिता,
(ट) विद्यालय र समुदायमा पुस्तकालय तथा वाचनालय,
(ठ) शिक्षक, कर्मचारी तथा विद्यालय व्यवस्थापन सम्बन्धीतालिम,
(ड) भाषा शिक्षण, ट्यूशन सेन्टर, तयारी कक्षा वा अन्य यस्तै विद्यालय बाहिरका शिक्षा,
(ढ) विद्यार्थी सल्लाह, परामर्श, निर्देशन र सुरक्षा,
(ण) विद्यार्थी परिवहन,
(त) संस्थागत विद्यालयको सञ्चालन सम्बन्धीसम्पूर्ण विषयहरु,
(थ) गुठी विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी,
(द) स्रोत केन्द्र र स्रोत व्यक्ति ,
(ध) सहकारी विद्यालय सञ्चालन सम्बन्धि,
(न) युवा तथा खेलकुद,

(प) प्राविधिक र वहुप्राविधिक शिक्षालय सञ्चालन सम्वन्धि

(फ) विज्ञ समूह गठन सम्बन्धी,

(ब) ऐनमा उल्लेखित अन्य विषयहरु ।

(२) यस ऐनको कार्यान्वयनको लागि उपदफा (१) बमोजिमको नियम अन्तर्गत रहेर नगर कार्यपालिकाले आवश्यक निर्देशिका कार्यविधि बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

६१. <u>स्वयंसेवक परिचालन गर्न सकिनेः</u>

(१) आवश्यक विषयमा कम्तीमा स्नातक उपाधि प्राप्त गरेका स्नातकलाई नगर विकासमा सहभागी गराउन नगरपालिकाले त्यस्तो स्नातकलाई शैक्षिक स्वयंसेवकको रुपमा परिचालन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम स्वयंसेवाप्रदान गर्ने स्नातकलाई आवश्यक तालिम तथा निर्बाहका लागि प्रतिमहिना निर्वाह खर्च उपलब्ध गराउनेछ ।

(३) स्वयम्सेवकले सम्झौता बमोजिमको काम गर्दा सम्झौता बमोजिम पाउने सुविधा र उपदफा (२) बमोजिम पाउने निर्वाह खर्च बाहेक अन्य कुनै पारिश्रमिक र रकम पाउनेछैन।

(४) स्वयंसेवाको अवधि बढीमा २ (दुई) वर्षको हुनेछ ।

(५) सम्झौता अनुसार सफल कार्य सम्पादन गर्ने स्वयंसेवकलाई नगरपालिकाले स्वयंसेवा पुरा गरेको प्रमाणपत्र दिनेछ ।

(६) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि कुनै विषयमा अध्ययन पुरा गरी उपाधि प्राप्त गर्न आवश्यक व्यवहारिक अभ्यास (इन्टर्नशीप) र तोकिएको शर्त पुरा गरी

स्वेच्छाले थप व्यवहारिक अभ्यास गरेकोमा त्यसरी गरेको थप व्यवहारिक अभ्यासको अवधिलाई पनि स्वयंसेवा गरेको मानिनेछ ।

(७) स्वयंसेवा परिचालन गर्दा नगरपालिकाले स्वयमसेवा परिचालनमा राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय रुपमा ख्याति प्राप्त संस्थाहरुसंग सहकार्य र समन्वय गर्न सक्नेछ ।

(८) स्वयंसेवा संचालन तथा परिचालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६२. **बालक्लवः**

(१) हरेक विद्यालयमा विद्यार्थीहरुको नेतृत्व र क्षमता वृद्धि गर्न तथा उनीहरुको विद्यालयप्रति अपनत्वको भावना विकास गर्न र सर्वाङ्गीण विकासमा सहयोग पुर्याउन बालक्लवको गठन गरिनेछ ।

(२) बालक्लवको गठन विधि, प्रक्रिया, काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

६३. **संस्थागत विद्यालयको हकमा लागु नहुनेः**

यस ऐनको दफाहरु (३४), (३५), (३६), (३८), (४०), (४२) र (४३) संस्थागत विद्यालयको हकमा लागु हुने छैन ।

६४. **शिक्षा सल्लाहकार नियुक्त गर्न सक्नेः**

नगर प्रमुखले शिक्षा क्षेत्रमा विशेष योगदान गरेका व्यक्तिहरु मध्येबाट उपमहानगरपालिकालाई आर्थिक भार नपर्ने गरी विज्ञ सल्लाहकार नियुक्त गर्न सक्नेछन ।

६५. **प्राविधिक शिक्षालय संचालन गर्न सक्नेः**

उपमहानगरपालिकाले आफ्नै लगानीमा वा साझेदारीमा गैर

नाफामुलक प्राविधिक शिक्षालय संचालन गर्न सक्नेछ । यसरी संचालन गर्दा विश्वविद्यालय अथवा सि.टि.इ.भि.टी. बाट सम्वन्धन प्राप्त गर्नुपर्नेछ । यस सम्वन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए वमोजीम हुनेछ ।

६६. **तेस्रो पक्षबाट मुल्याकन गराउन सक्नेः**

यस उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्र संचालित सम्पूर्ण वा कुनै एक शैक्षीक कार्यक्रम को मुल्याङ्कन तेस्रो पक्षबाट गराउन सक्नेछ । यस सम्वन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए वमोजीम हुनेछ ।

६७. **संक्रमणकालिन व्यवस्थाः**

यस ऐनले तोकिए बमोजिम हुने भनी व्यवस्था गरेको काम नियमावली बनाउँदासम्म कार्यपालिकाले आवश्यक कार्यविधि तोकि निर्देशन गर्न सक्नेछ ।

६८. **वाधा अडकाउ फुकाउने अधिकारः**

यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न कुनै वाधा-अडकाउ परेमा नगर कार्यपालिकाले त्यस्तो वाधा अड्काउ हटाउन आदेश जारी गर्न सक्नेछ र त्यस्तो आदेश यसै ऐन बमोजिम भएको मानिनेछ तर त्यस्तो आदेश लगत्तैको नगरसभाबाट ऐन संशोधन प्रक्रियाबाट अनुमोदन भई ऐनमा समावेश हुनु पर्नेछ अन्यथा सोतह बदर हुनेछ ।

६९. **बचाउ र खारेजीः**

(१) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियममा व्यवस्था भएका जति कुरामा यसै बमोजिम र यसमा नलेखिएको कुराको हकमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

(२) यस ऐनमा लेखिएको कुनै कुराले पनि विद्यालयको सम्पति हिना-मिना गरेको कसूरमा भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ अन्तर्गत कारबाही चलाउन वाधा पर्ने छैन ।

(३) यो ऐन जारी हुनुपूर्व यस सम्बन्धी कार्यपालिका, शिक्षा समिति र शिक्षा महाशाखाबाट भए गरेका कार्यहरु यसै अनुरुपभए गरेको मानिनेछ ।

आज्ञाले
भाष्कर्राज गौतम
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका